

Ю НЕСБЪО

**ДОКТОР ПРОКТОР ЩЕ СПАСИ ЛИ
КОЛЕДАТА?**

*Тази книга е издадена с финансовата помощ
на НУРЛА.*

Jo Nesbø

KAN DOKTOR PROKTOR REDDE JULA?

Text: © Jo Nesbø, 2016, Oslo

Illustrations: © Per Dybvig, 2016

Published by Agreement with Salomonsson Agency

Ю Несбьо

ДОКТОР ПРОКТОР ЩЕ СПАСИ ЛИ КОЛЕДАТА?

Превод: *Ева Кънева*

Илюстрации: *Пер Дюбвиг*

Оформление на корицата: *Борис Драголов*

© ИК „ЕМАС“

Ю НЕСБЬО

ДОКТОР ПРОКТОР
ЩЕ СПАСИ ЛИ
КОЛЕДАТА?

Превела от норвежки: Ева Кънева

Илюстрации: Пер Дюбвиг

ЕМАС
София

Пет дни преди Бъдни вечер

Тази история започна в следобедния сумрак в последната неделя преди Коледа.

Плътна снежна пелена покриваше Норвегия. Дебел сняг бе затрупал Осло, най-вече улица „Ордейна“ и най-най-вече гъното на улицата, а именно синята, килната на една страна, чудновата къща. Вместо да си правят оглушки, нейните обитатели трябваше най-сетне да запретнат ръкави, да изринат снега от стълбите и да прокарат пътека до портата покрай крушовото дърво със снежен калпак. Да не би в тази къща да не живееше никои? Явно си имаше стопани, съдейки по следите по снега – и големи, и малки – между портата и стълбите. Зад заскрежените прозорци мъждукаха свещи, а от комина се виеше дим.

А вътре в кухнята, до масата, седеше Лисе – момиче от съседната къща – и се взираше замечтано в празното пространство, заслушана как Жулиет, добродушната домакиня, която бъркаше каша в тенджерата върху печката, разказва романтична коледна история за двама влюбени: злощастни об-

стоятелства ги разделили, ала те пак се събрали на Бъдни вечер.

– Обожаааавам романтични истории, особено ако по средата стават тъжни – въздъхна захласнато Лисе. – И особено ако са и малко страшни.

Жулиет Маргарин се усмихна и сипа още мляко в тенджерата.

– Това е така, магмоазел Лисе, защото седиш тук на топло и уютно, а не си навън, сред зловещите, противни, невидими твари, които дебнат в навечерието на Коледа.

В същия миг пантите на входната врата изскриптяха пронизително и в кухнята нахлу хладен повей. Жулиет и Лисе се спогледаха. Някой – или нещо – току-що бе влязъл в къщата. Дюшемето в коридора заскърца изпод нечию стъпки.

– К-кой е? – попита Жулиет с разтреперан глас. Никакъв отговор.

– К-кой... – подхвана отново тя, но ужасена, затули уста с ръка.

На прага се бе появило нещо страховито.

Камара гърва. Камара нацепени брезови гърва се носеше на двайсет сантиметра над пода.

– О, не, летяща камара гърва! – изхлипа жално Жулиет. – Какво искаш от нас, две невинни, беззащитни жени?

– Да ям! – отвърна камарата.

– *Mon Dieu!* – възкликна Жулиет, французойка по рождение, защото „*Mon Dieu!*“ означава „Боже мой!“ . – И двете ни ли ще изядеш, или малката ще ти стигне? Цялата къща ли ще погълнеш, или...

– Искам мляко с ориз! – отвърна камарата.

– Ами сядай до печката – покани я Жулиет и се обърна към тенджерата.

Камарата гърва се понесе към потракващата чугунена печка, изсипа се с трясък в коша за гърва и зад нея изникна необикновено дребно момче. Има-

ше съвсем миниатюрно чипо носле и най-ситните лунички, които можеш да си представиш. То изтупа снега от пуловера си и отскубна дървените стърготини, поленнали по яркочервената му коса и по микроскопичните му уши.

– Май си огладнял, а, Бюле? – попита Лисе.

– Дали съм огладнял? – бръмбазъкът се изсекна в ръкава си. – Чакайте сега да ви обясня...

– О, не – промърмори Лисе.

– Потеглих на тази полярна експедиция въпреки риска за собствения ми живот с една-едничка мисъл – момчето вдигна възкъсичкия си показалец: – да спасявам жени и деца... е, предимно жени... от студ и глад. С най-обикновени сечища, без никакви средства за комуникация и без навигационни инструменти, сам-самичък с кански усилия си пробивах път през снежния ад, а той често заплашваше да ме удави. Ала аз не се предадох. Защото съм Бюле, а Бюле никога не се предава, Бюле се бори докрай, Бюле...

– Бюле е ходил да донесе дърва от гаража – прекъсна словоизлиянието му Лисе и посочи през кухненския прозорец. Навън луната огряваше порутената барака до портата.

– Точно така – потвърди момчето. – И поради тази причина изгладнелият и измършавял Бюле е малко разочарован, загато жените и децата – най-вече жените – за които е рискувал току-що разцъфналия си живот, не са осъществили и минимален напредък в подготовлението на... – Бюле забели очи и театрално се просна върху пода – ... мляко с ориз.

– Бюле, нямаше те едва *пет* минути.

– След още пет храната ще е готова – засмя се Жулиет. – При условие, че се изправиш и извадиш купички и лъжици, Бюле.

Мъникът мигом скокна на крака, рипна върху кухненския плот, отвори долапа и извади купички.

В същия миг изпод дюшемето се чу гърмеж.

– Това пък какво беше? – извика Лусе.

– О, сигурно Виктор пак е изобретил нещо.

По стълбите от мазето се разнесоха забързания, тътреещи се стъпки и след миг в кухнята влезе необикновено висок и мършав мъж с чорлава коса, рядка брада, широка усмивка, синя изобретателска престилка и очила (при по-внимателно вглеждане ставаше ясно, че са за плуване).

– Любима! Приятели мои! – поде той и млясна Жулиет по бузата. – Еврика!

– Означава „Открих го!“ – прошепна Лусе на Бюле, покатерил се до нея върху дървената пейка.

– *Знам*, миличка – отвърна той. – Какво сте изобретили този път, доктор Проктор?

– Сега ще ви съобщя, приятели. Внесох подобрения в състава на сапуна на времето и в резултат отпада необходимостта от специално конструирана вана, та човек да пътува във времето и пространството. – Ученият вдигна шишенце от шампоан, пълно с малиновочервена течност, за да го видят и тримата. – Капваш от сапуна в каквато и да е вана, кофа или басейн и разбъркваш, докато се образува пяна. После само се потапяш, представяш

си някое далечно място и дата от миналото и когато се изправиш – хоп! – вече си там!

– *Мон амур*, ти си гений! – възкликна Жулиет и притисна професор Проктор толкова плътно към себе си, че той се поуизчерви.

– Ще ви пръдостоят с награда за най-напръд-
нал физик! – Бюле се бе изправил върху дървена-
та пейка. – Всички други ще се пръцкат от за-
вист! Сапунът на времето ще се продава по
целия свят, ще станете богати!

– Уви, много се съмнявам – усмихна се
горчиво доктор Проктор. – Защото
това са последните капки от сапун на
времето, а единствена Распа знаеше
формулата на неговия състав. Нея
обаче вече я няма и не знам как да
приготвим още сапун.

– *Можем* обаче да приготвим
още една тенджерка мляко с ориз! –
Жулиет постави съда в средата на
масата. – Започвайте, да видим
дали ще успеем да ометем тази!

Всички се нахвърлиха лакомо
върху кашата. Защото имаше едно-
единствено нещо, което Лисе и
Бюле обичаха повече от мляко с
ориз, и то беше карамеленият пу-
динг на доктор Проктор. Впрочем
Бюле обичаше всичко с вкус на ка-
рамел. Затова винаги си носеше ши-

шенце с карамелен сироп в джоба. Понеже майка му определено не беше кулинарен виртуоз, Бюле се беше научил по време на вечеря да отвлеча вниманието на майка си (например с вик „я виж, седемкрак паяк!“) и докато тя блее, бързо да капва малко от карамеления сироп в яденето си. Тук е мястото да се отбележи, че карамелът не върви кой знае колко с рибени пръчици или пък с грахова супа...

Ала сега Бюле се намираше в кухнята на Жулиет и доктор Проктор. И докато двамата с Лусе лакомо лапаха мляко с ориз и сумтяха доволно, Жулиет Маргарин им разказа как са празнували Коледа в богатото ѝ семейство във Франция: в голям, студен замък, с печена патица за вечеря и многобройна прислуга, но без приятели и роднини.

– При нас пък беше точно обратното – доктор Проктор стана и пусна радиото. – Родителите ми имаха съвсем мъничка, топла къщурка. Слуги нямаше, но на Бъдни вечер ни гостуваха куп роднини. Натъпквахме се сума ти народ, къщичката чак се пукаше по шевовете. Заради теснотията от вратите и прозорците стърчеше я нечий крак, я нечий ръка, защото не се побираха вътре.

Доктор Проктор намери станцията, която излъчваше „Концерт по желание“ – в това предаване познати, влюбени, братовчеди, приятели, съученици и колеги се поздравяваха за Коледа с любими мелодии.

– Всички от нашия род бяха изобретатели и се надпреварвахме да се хвалим с постиженията си.

Мама и баба ни гощаваха с най-новото си кулинарно творение и си подарявахме предмети, изобретени от самите нас.

– Какво например? – полюбопитства Бюле между две хапки.

– Например, ръкавици неуморимки – с тях можеш да изринеш тонове сняг, без дори да се задъхаш. Или ски непоклатимки – с тях няма как да паднеш. Но обикновено си подарявахме предмети, които предизвикват забавни експлозии. Една година пък леля Инга измайстори много оригинална бонбоние-ра: отвориш ли я, всички бонбони започват да говорят. Надпреварват се да се фукаят колко били вкусни и накрая започват да крещат една през друга: „Вземи мен, вземи мен!“.

– Хо-хо! – изсмя се Бюле. – А идваше ли Дядо Коледа?

Проктор зарея поглед в празното пространство, преди да отговори.

– Обикновено татко излизаше, защото уж трябвало да помогне на Дядо Коледа. Малко по-късно Дядо Коледа пристигаше с подаръците, извиняваше се, че го чакала много работа, и изчезваше така внезапно, както и беше дошъл.

– Ти досещаше ли се, че Дядо Коледа всъщност е татко ти, Виктор? – поинтересува се Жулиет. – Сигурно се е връщал веднага след като Дядо Коледа си е тръгвал.

– Не – отнесено отвърна доктор Проктор и зарея поглед през прозореца. – Татко се прибираше чак

призори. Да помагаш на Дядо Коледа е много тежка и важна работа.

– Ха-ха – изсмя се сухо Бюле.

– Вашата Бъдни вечер ми звучи по-забавна от нашата вкъщи – обади се Лусе. – В моето семейство си подаряваме само практични подаръци: нова училищна раница, пари за членска такса в оркестъра и така нататък. Тамко следи да не объркаме в коя посока се обикаля елхата, а след като отворим

подаръците, мама събира опаковъчната хартия и я изглажда, за да я използва и догодина. Записва си и предполагаемата цена на всеки получен подарък, а на следващата Коледа купуваме на съответния приятел или роднина подарък горе-долу за същите пари.

– Прагматична майка – отбеляза доктор Проктор.

Лусе се засмя.

– Миналата година получих малък подарък, увит в най-обикновена канцеларска хартия, при това използвана. Върху нея даже имаше някакъв текст. На картичката пишеше само „ОТ ДЯДО КОЛЕДА“. Вътре открих преспание – от онези стъклени топки, в които, като ги разкладиш, завалява сняг. Нали ги знаете?

– Как да не ги знам! – увери я доктор Проктор. – Моят прапраядо ги е изобретил.

– Та за топката... Мама много се ядоса: как щяла да знае на кого да подари подобен подарък следващата година! А аз се въздържах да ѝ кажа, че само на един от нашите познати може да му хрумне да опакова подарък по този начин!

Жулиет и Лусе погледнаха рижия дребосък – преструваше се, че уж не слуша разговора, и натискаше клавишите на несъществуващ тропнет, свирукайки солото в песента „Весела Коледа“, която се носеше от радиото.

– Той *каза* ли, че подаръкът е от него? – поинтересува се доктор Проктор.

Лисе поклати глава.

Проктор се почеса по брадата.

– Значи, няма как да изключиш вероятността топката наистина да е от Дядо Коледа.

– Да бе! – изсумтя Лисе. – Дядо Коледа? Да не съм на две години!

– Значи, не вярваш, че той съществува?

– Не! Вие да не би да вярвате?

– Неееее – провлече отговора си доктор Проктор. – Аз не просто вярвам, че той съществува. Аз го знам *със сигурност*...

Жулиет се прокашля.

– Какво знаете със сигурност? – попита Лисе.

– Ами... че... тъъ... – Проктор хвърли поглед към Жулиет, а тя го стрелна предупредително. – Нека се изразя така: знам, че през последните години все по-малко хора вярват в Дядо Коледа, защото покрай предколедната треска за подаръци съвсем забравяме за него. В днешно време хората вярват повече в коледните промоции из магазините на господин Тране, отколкото в Дядо Коледа. Господин Тране умножава богатството си с всяка изминала Коледа, а вече никой няма нужда от горкичкия Дядо Коледа и скромните му, семпли подаръчета.

– Професоре, говорите, все едно Дядо Коледа съществува – засмя се Лисе.

– Той... – поде Проктор, но Жулиет го пресече с категорично покашляне. – Бюле, я по-добре ти разкажи как празнувате Коледа у вас.

Дребосъкът издаде няколко чудновати звука,

сякаш дошли изпод земята, и преглътна част от натъпканото в устата му мляко с ориз – колкото да може да говори:

– Зависеше дали мама има гадже. Ако си беше хванала приятел, пращаше мен и сестра ми при дядо, докато той беше жив. И той ни четеше.

– За раждането на Исус ли?

– Не. – Бюле си сипа още мляко с ориз. – За животи, които ти се иска да не се бяха раждали.

– Хм... звучи много задушевно.

– Страшно задушевно – съгласи се Бюле и лапна поредната лъжица. – Знаете ли, например, защо в нийоркските небостъргачи магазините са на големите етажи, а апартаментите – на горните?

Другите трима свиха рамене.

– Заради вампирожирафите.

– Сериозно? – Жулиет се надвесил над масата. – Разкажи!

– Няма кой знае какво за разказване. Вампирожирафите имат особено гадни вампирски зъби, с които хапят и смучат кръв и бира ето така... – и той сръбна звучно млякото от лъжицата.

– Пфу! – изсумтя Лисе.

– За щастие те ловуват само нощем – продължи Бюле. – Кръстосват в тъмното улици на града върху дългите си тънки крака. Толкова са високи, а краката им – толкова тънки, че колите си пътуват най-безгрижно под тях, а повечето шофьори изобщо не ги забелязват. Вампирожирафът не се вълнува от автомобили, той излиза на лов за бира и

кръв. Затова е толкова хубаво, че има дълъг-предълъг врат. Хубаво за него, разбира се, не за нас. Защото благодарение именно на тези крака и на тази шия той стига най-малкото до четвъртия етаж. Затова, ако човек обича да спи на отворен прозорец... – Бюле размаха лъжицата и наоколо се разхвърчаха пръски каша – е добре да се постараете спалнята и хладилникът му да са поне на петия етаж.

– *Mon Dieu!* – прошепна Жулиет.

Междувременно до нея Проктор се заливаше от смях.

– В още по-окаяно положение са жителите на Северната Территория в Австралия – Бюле ококори очи, – най-откъснатото и злокобно място на земното кълбо...

– Бюле! – извика Лисе.

Жулиет я погледна с повдигната вежда.

– Но той си измисля! – възнегодува Лисе.

– Е, и? – попита Жулиет. – Продължавай, *mon ami*¹.

– Хвърчащи кучета – Бюле разпери ръце встрани. – Гигантски песове с крила на прилепи. По залез-слънце излитат от бърлогите си на рояци – толкова многобройни, че затъмняват цялото небе. Преди сто години започнали да настъпват към населени места и според дядо се превърнали в най-ужасната напасть на африканския континент след опустошителните набези на слона цеце.

¹ *Mon ami* (фр.) – приятелю – Бел. прев.

– *Mais non!*¹ – Жулиет закри устата си с ръка. – Значи, хвърчащите кучета смучели кръв от хората?

– Кръв? – смръщи чело Бюле. – За какъв дявол им е да смучат кръв? Та те са *кучета*. Нищо подобно. Те друскали!

– Тъж... друскали? – Жулиет се обърна въпросително към доктор Проктор. – Как е това на френски, Виктор?

– По-късно ще ти обясня, скъпа.

– Лайната се сипели като из ведро – за по-нагледно Бюле си покри главата с ръце. – Разплесквали се в косите на хората, върху шанките им, върху голите им глави, в градини, по покриви, тераси, в плувни

¹ Mais non! (фр.) – О, не! – Бел. прев.

басейни. Тези кучета нямали стопани, които да им събират изпражненията в найлонови торбички. На места кафявата покривка била дебела един метър. В тази лепкава, рядка гадост хората се плъзгали, газели, а понякога и се давели. А каква смрад се носела – не било за разправяне! Между другото, някой иска ли още мляко с ориз?

– Не, благодаря – отвърнаха тримата в хор.

Бюле изсипа в купичката си остатъка от бялата каша.

– Властите обявили награда за всеки, застрелял хвърчащо куче – продължи той. – Просто защото броят им ставал несметен. Австралийците обичат да си устройват градинско барбекю. По залез-слънце включвали грила, гръмвали с пушките нагоре и – цър-пър! – ето ти сочна кучешка пържола върху барбекюто. Ядели пържолите с хляб, горчица и кетчуп. Според дядо така възникнало названието „хотдог“. Като заговорихме за кетчуп... – Бюле извади шишенцето с карамелен сироп от джоба си и погледна купичката с каша.

– Лоша идея – поклати глава Лусе.

– Съгласен. – Бюле прибра шишенцето обратно. – Навремето дядо заминал за Австралия, за да напише статия за хвърчащите кучета. Искал да я включи в „ЖКТИДНСБР“.

– „ЖКТИДНСБР“?

– „Животни, които ти се иска да не се бяха раждали“ – отвърнаха в един глас Лусе и доктор Проктор.

– Една вечер дядо бил на градинско парти. Вър-

ху грила тупнало животно, но не било куче. Били застреляли хвърчащ козел – с рога!

– Как само лъжеш, Бюле! – плесна се по челото Лисе.

– На бас, че не лъжа!

– Не лъжеш, а? – Лисе сложи ръце на кръста си. – Тогава върви у вас, донеси книгата на дядо ти и ми покажи хвърчащия козел!

– Не мога.

– Хванах ли те натясно! Не можеш, защото *лъжеш*!

– По-спокойно, деца – помоли доктор Проктор, но Бюле вече беше скочил върху масата.

– Няма го в книгата, защото козел с толкова крехко месо не е животно, което ти се иска да не се е раждало! – викна той. – А, обратното, животно, за чието съществуване се радваш, защото от неговото месо стават най-вкусните пържоли на света!

– Добре казано, Бюле – похвали го доктор Проктор. – Като награда за оригиналния ти изказ ще ти позволя да измиеш съдовете.

– Да изм...? Като награда?

– Да. Помоли най-добрата си приятелка да ти помогне с подсушаването.

Бюле простена, затвори очи, чернокосата му глава оклюма, а ръцете увиснаха вяло. След малко той отвори едното си око.

– Лишисе... галиш....

– Да! – отвърна тя и разгразнено смъкна салфетката от яката си. – Ще ти помогна.

И започна да събира купичките и лъжиците.

Бюле скочи на пода и я презърна:

– Толкова си добра, Лусе!

– Да, а ти винаги знаеш как да се възползваш от добротата ми! – и тя го цапна по главата, но не силно. Май се и усмихна.

Защото, ако трябваше да е искрена – а Лусе почти винаги беше искрена – тя обичаше няколко неща повече от карамеления пудинг и едното от тях беше Бюле.

Докато двамата с Бюле миеха съдовете, Жулиет и доктор Проктор пиеха кафе в кухнята и пригласяха на „Концерт по желание“. Лусе сподели, че за Коледа си пожелава по-справедлив свят, в който бедните деца да живеят по-добре. Не видя как Бюле, застанал зад нея, гримасничи и се прозява демонстративно. Бюле пък каза, че за Коледа си пожелава отнякъде да му падне малко сапун на времето, за да може да отпътува за Париж от 1922-ра година, да отиде в „Мулен Руж“ и да гледа как танцьорките изпълняват канкан.

– Обожаааавам танцьорки на канкан – сподели той със затворени очи и не видя как Лусе прави подигравателни физиономии зад гърба му и му слага „заешки уши“.

В следващия миг всички притихнаха, защото радиоводещият произнесе името на доктор Проктор:

– с тази песен Виктор Проктор поздравява своята приятелка Жулиет Маргарин и пожелава на

всички от улица „Оръдейна“, включително на Лисе и Бюле, една много весела Коледа!

Прозвучаха акорди от баян¹ и женски глас запя на френски.

– Едит Пиаф! – засмя се Жулиет.

– За какво пее? – поинтересува се Лисе.

– За нещо романтично и малко тъжно по средата. Слушай, сега става забавно!

Доктор Проктор и Жулиет затанцуваха, а Лисе попита Бюле дали и на него му се танцува. Бюле се съгласи, но само при условие, че танцуват канкан. Двамата застанаха един до друг, сложиха си ръцете на кръста и започнаха да ритат във въздуха, колкото могат по-високо, и да викат „Канкан!“.

– СЛУШАТЕ ИЗВЪНРЕДНА НОВИНАРСКА ЕМИСИЯ! ДНЕС КРАЛЯТ ПРОДАДЕ КОЛЕДАТА НА ГОСПОДИН ТРАНЕ!

Гласът от радиото прозвуча толкова внезапно и съобщил нещо толкова стряскащо, че доктор Проктор и Жулиет залитнаха, докато изпълняваха пирует, а Бюле и Лисе тупнаха по гупе, вдигнали един крак.

– ГОСПОДИН ТРАНЕ ОПОВЕСТИ, ЧЕ ОТСЕГА НАТАТЪК, КОЙТО НЕ КУПИ ОТ НЕГОВ МАГАЗИН ПОДАРЪЦИ НАЙ-МАЛКО ЗА 10 000 КРОНИ, МУ Е СТРОГО ЗАБРАНЕНО ДА ПРАЗНУВА КОЛЕДА.

¹ Баянът е вид акордеон с бутони вместо клавиши. – Бел. прев.